

Janko Polić Kamov, Mamino srce

Šehić, Anita

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:153984>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Anita Šehić

Janko Polić Kamov
Mamino srce

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Anita Šehić
Matični broj:

Janko Polić Kamov
Mamino srce

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: prof. dr. sc. Goran Kalogjera

Rijeka, 2016.

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. JANKO POLIĆ KAMOV	2
2.1. KAMOVLJEVO STVARALAŠTVO	4
2.2. KAMOVLJEV TEATAR	7
2.3. KAMOV U PUNTU	9
3. MAMINO SRCE	10
3.1. Majka u Maminom srcu.....	13
4. UTVRĐIVANJE AVANGARDNIH ELEMENATA U DRAMI	16
5. Zaključak.....	19
SAŽETAK.....	20
KLJUČNE RIJEČI.....	20
6. POPIS LITERATURE	21

1. UVOD

Glavna tema ovog rada mladi je književnik koji je ostavio bitan trag na samom početku 20. stoljeća u hrvatskoj književnosti i njegovo dramsko djelo pod nazivom *Mamino srce* ili *Propast kuće Bošković*. Prve stranice rada opisivat će samu ličnost Janka Polića Kamova i pokušati približiti njegov kratki život. Uvidjet ćemo zašto Kamova najbolje opisuje jedan njegov stih: „*Tijesan mi bijaše vijek, a velebna bješe mi duša.*“ (Gašparović 2005: 25). Nakon uvida u sam život Janka Polića Kamova, postat će nam jasnija njegova drama *Mamino srce*. Saznat ćemo koje su to bitne karakteristike koje ovu dramu čine specifičnom i zašto je mnogobrojni kritičari smatraju najboljom Kamovljevom dramom. Zanimljivost koja bi mogla privući čitatelje da pročitaju ovu dramu je spoznaja da se pod jednim likom u djelu krije i sam Janko Polić Kamov koji nagoviještava svoju skorbu smrt. Ova drama sadrži posebnu energiju koja čitatelja ne ostavlja ravnodušnim te sam autor pokušava upotrijebiti svaku svoju stvaralačku sposobnost da bi u čitatelju pobudio emociju. Autor ove drame u svom životu prošao je kroz veliki broj nedaća te se njegova patnja, žalost, briga i tuga morala osjetiti u jednom ovakvom dramskom djelu. Za razliku od brojnih književnika, on na drugačiji način prikazuje obiteljsku tragediju i tragični raskol među svojom obitelji. Kamov govori o plakanju svoje duše te unutarnjim nemirima koji su se događali u njemu zbog nesretne sudbine koja je pratila ovu obitelj. Ova drama ne posjeduje velik broj strana, ali posjeduje pobuđivanje osjećaja unutar čitatelja. Ovo djelo ostavlja dubok utisak na samog čitatelja pa se može zamisliti koliko je ovo djelo zapravo značilo i samom Kamovu. Kamova je tijekom cijelog njegova života pratila jedna zla sudbina koja mu nije dopustila da proživi život onako kako je on htio. Njegov nesputani i nezasitni karakter zaustavila je smrt njegovih voljenih, ali i bolest koje ga je sputavala u njegovom životu. Bitno je napomenuti kako je drama *Mamino srce* posljednje djelo koje je stvorio Janko Polić Kamov, ali ona predstavlja i nešto mnogo više. Predstavlja Kamovljev posljednji jecaj o svojoj obitelji.

2. JANKO POLIĆ KAMOV

Kao što se dalo naslutiti iz samog uvoda ovog rada, Janko Polić Kamov imao je zanimljiv život koji je svakako dobro upoznati prije obrade njegovih djela. Rođen je 17. studenog 1886. godine u Rijeci, točnije mjestu zvanom Pećine. Kamov se javlja u vremenu kada ništa nije stagniralo. Dolazi do velikih promjena u književnosti, ali isto tako do velikih promjena i u industrijalizaciji, ali i općenitom životu ljudi. Dolazi do razbijanja romantizma koji je djelovao netom prije rođenja Janka Polića Kamova te koji je zahtijevao odbacivanje razuma, prepuštanje mašti i primjenjivao veliku dozu osjećajnosti. Nasuprot tome, javlja se razdoblje moderne koje zalaže bunt, negaciju prema svemu, bohemizam, bijeg od stvarnosti... Upravo u takvom vremenu javio se književnik Janko Polić Kamov. Ovaj riječki književnik rođen je u mnogobrojnoj obitelji. U obiteljskoj kući na Pećinama živio je zajedno s ocem Antom Polićem i majkom Gemmom Gerbaz. Uz roditelje, njegovu obitelj krasilo je i četrnaestero braće i sestara. Osim majke i oca, bitne osobe za Kamovljev život su i njegovi ujaci: Ermanno i Luigi Gerbaz. U to vrijeme njegova obitelj bila je poznata po velikom imetku. Osim njih, ali u njihovom srodstvu bogatija obitelj bila je obitelj Jankovih ujaka. Oni su bili vlasnici kompanije *Fratelli Gerbaz*, koja je imala dva velika broda, *Palermo i Indeficienter*, kao i nekoliko pomorskih agencija u Trstu, Veneciji i Barceloni. (Urem, Zagorac 2010: 35). U mnogim literaturama navodi se kako je obitelj živjela idilično u to vrijeme. Obitelj 1902. godine doživljava poduzetnički slom, a prethodnica tome bila je smrt Jankovih dviju sestara. Sve se to dogodilo veoma brzo te se zbog spleta okolnosti obitelj morala preseliti u Zagreb. Nedugo nakon toga, umire i Ante Polić, a točno godinu dana nakon toga umire i njegova žena Gemma Gerbaz. Takva situacija opisana je i u samoj drami *Mamino srce*. Nakon toga, ostala živuća obitelj živjela je na više relacija krenuvši od Zagreba, Rijeke pa sve do Italije. Najveću brigu za Janka Polića Kamova preuzeo je njegov brat Vladimir Polić. Janko Polić Kamov se već odmalena razlikovao od ostale djece sa svojom nezaustavljivom ćudi. U svom osnovnoškolskom obrazovanju bio je izbačen iz dvije škole. Razlog je svađa s profesorom kojemu je, prema sjećanjima Nikole Polića, Janko pljunuo u facu. (Urem, Zagorac 2010: 84).

Nakon pokušaja studiranja, raznoraznih pokušaja smirivanja, Janko Polić Kamov dolazio je i u konflikte s policijom. Naime, njegov cilj bio je osloboditi Hrvatsku od bilo kakvog vezivanja s Austro-Ugarskom. Nakon toga, Kamov upoznaje

jednu glumačku družina te odlazi s njima. Ta glumačka družina putovala je po raznim gradovima Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Italije. Kamov je najviše odlazio u inozemstva upravo zbog spoznaje da u Hrvatskoj ne može dobiti stalan posao. U njegovim pismama iz Italije saznaje se kako je bio šaptač u Ibsenovim Sablastima. Njegova putovanja novčano su podupirali njegovi ujaci Ermanno i Luigi Gerbaz te je to jedan od razloga zašto su imali važnu ulogu u njegovom životu. Kamov svoju životnu pustolovinu završava u avangardnom gradu Barceloni gdje umire u jednoj tadašnjoj bolnici. Njegova želja o njegovoj smrti se i ostvarila. On 15. rujna 1908. godine piše pismo svom najboljem prijatelju Mišku Radoševiću kojem govori: „ Najvolio bih svršiti negdje, u bolnici, u tuđini i ostaviti liječnicima moje tijelo na analizu, pokuse itd. Uostalom – to je sve još isključeno, ali dobro je na vrijeme pisati oporuku.“ (Urem,Zagorac 2010: 28).

Kamov je književnik koji je prerano sazeo, hipersenzibilan i željan znanja. Njegova ćud bila je boležljiva. Poznata je činjenica da je Kamov u jednom trenutku svog života obolio od upale pluća koja mu je ostavila brojne posljedice na njegovom ionako izmučenom tijelu. On svoje tijelo nije štedio, provodio je mnoge mjesece putujući, a mnoge noći u tadašnjim kavanama. Bio je podložan alkoholnim pićima i duhanskim proizvodima što je još više doprijenilo uništenju njegova mlada života. Kao što se već i da naslutiti, u njegovom životu ne postoji sklad. Njega karakterizira neobuzdanost, želja za životom i sloboda. Na početku svog životnog puta Kamov je bio istinski vjernik, no kako ga život nije mazio postao je primjer ateista te pjesnik urlika. Njegov život se može saznati i iz njegovih djela jer je on pisao onako kako je živio. Njegova psotka i njegova pobuna u pjesmama izazvane su njegovim životom, a došle su do izražaja u njegovoj poeziji i prozi.

Iako je njegov život trajao vrlo kratko, on je stekao jako veliki ugled kako u Hrvatskoj, tako i diljem Europe. Njegove pjesme objavljivale su se u različitim svjetskim časopisima. Njegova poezija i proza svidjela se svjetskoj publici zbog drugačije vrste obrade određene teme. Janko Polić Kamov unosi mnogobrojne novine što se svidjelo svjetskoj publici te upravo zbog toga njegova djela izlaze u svjetskim časopisima. Poznato je kako je njegovo djelo *Sloboda* dijelilo strane *Grand Streeta* zajedno s poznatim ličnostima poput Hannah Hocha, Marcela Duchampa, Johna Watersa, Pierra Moliniera... U cjelokupnoj hrvatskoj književnosti toga vremena jedini je bez straha imao hrabrosti aplicirati svoje eksperimente u literarnom. Umro je u

Barceloni 8. kolovoza 1910. kao boem, nakon do ludila ubrzanog i mučnog života, u dvadeset i četvrtoj godini života. (Urem,Zagorac 2010:67)

2.1. KAMOVLJEVO STVARALAŠTVO

Ovaj mladi književnik jedan je od rijetkih koji je stvarao nevjerovatnom brzinom, koji je svoja djela uspijevao napisati u svega par dana. Često se postavlja pitanje: „Što bi sve danas bilo prisutno u našoj književnosti da je Janko Polić Kamov duže živio?“. On je u svoje dvadeset i četiri godine života napisao djela koja su prodrmla kako hrvatsku tako i svjetsku književnost. On je svojim pisanjem otvorio put i dao inspiraciju mnogim književnicima poput Miroslava Krleže, Ulderika Donadinija, Antuna Branka Šimića, Gustava Krkleca, Augusta Cesarca i brojnih drugih. Kamov je bio protoavangardist koji je bio poznat po svom apsurdnom i buntovnom načinu pisanja. Njegova djela karakteristična su bila po apsurdnosti, grotesknosti i anarhičnosti. Osim romana, novela, drama i pjesama, Kamov je pisao i različite članka, oglede, putopise te razne eseje. U svojim romanima, novela i drama, on je bio vođen svojim životom. Stvarao je ono što je živio, bio je vođen svojim životom te životima svojih pojedinih članova obitelji. Ostalu vrstu stvaralačkog rada pisao je zbog egzistencije. Iako je veću slavu stekao svojim romanom *Isušena kaljuža* i brojnim dramama, Kamov je u to vrijeme bio specifična ličnost na području stvaranja novinskih članaka i feljtona. Kamov umire 1910. godine, a upravo se ta godina smatra početkom avangarde te je Kamov u svojim feljtonima bio i blizak avangardi. Njegovo pisanje bilo je neumorno, nije poštovao one za koje je smatrao da ne pridonose dobro i to je davao na znanje svima, bio je bez dlake na jeziku te je s takvim stavovima bio blizak futurizmu. U svojim člancima i esejima Kamov je obrađivao različite teme. On je izražavao svoje stavove, analizirao je i pokušavao dobiti neke odgovore. Bavio se crkvom, građanstvom, politikom, gospodarskim stavovima te različitim društvenim pitanjima. Velik dio njegovih tekstova govori o crkvi i vjeri. Poznato je kako je obitelj Polić bila pobožna katolička obitelj, ali isto tako je poznato kako je Janko Polić Kamov nakon niza nesretnih događaja prestao vjerovati u Boga i postao ateist. Kamov ne odbija samo crkvu već i bilo kakve vjerovanje u neku veću silu. Neki najpoznatiji naslovi u kojima iznosi svoj prezir su: *Protiv moralne malarije*, *Pošast (Samostanski škandali u Italiji)*, *Garibaldi i sadašnji antiklerikalizam u Italiji*, *Neokatolici u Italiji*, *Enciklika, Lombroso i škola*. (Gašparović 2005: 107).

Za analizu Janka Polića Kamova bitan oblik književnog stvaralaštva su i njegova pisma. Zbog brojnih putovanja na koje je išao jedini oblik komunikacije sa svojom obitelji bila su upravo pisma. Najveći broj pisama uputio je svojoj braći, a potom svom najboljem prijatelju Miji Radoševiću. Zahvaljujući pismima, lakše se može pratiti Kamovljev život koji je bio prepun uspona i padova te njegovi određeni stavovi. Također, u pismima je često pisao o bolesti za koju je osjećao da će ga dovesti do kraja. Detaljni opis o bolestima izložio je u svom romanu *Isušena kaljuža*. U svojim pismima često je spominjao motiv bolesti i smrti: „**Zdravlje**. Mogu ti reći ovo: u Zagrebu u posljednje vrijeme nisam mogao **ni na nogama stajati**; kad sam došao tek u Veneciju osjećao sam bol u nogama i koljenima; ali danas **ni traga svemu tome**; jedem s apetitom, idem lagano, spavam dobro **bez kašljanja, pljujem daleko manje negoli ovoga ljeta**; gotovo ništa; od sebe idem uz vrlo rijetke iznimke (to je bilo onih osam dana kad se nisam kretao) redovito; uvečer ne izlazim; ležim od 10-7- i pušim samo 5-6 cigareta na dan, s vrlo velikim dakako apetitom.“ (Gašparović 2005: 116).

Osim o bolestima, Kamov je u svojim pismima pisao i o različitim shvaćanjima umjetnosti, iznosio je svoje stavove o političkim zbivanjima gdje je jasno dao do znanja kakvo je gospodarsko stanje Hrvatske. Njegova pisma puno nam svjedoče o njegovom životu i prikazuju nam dublji prikaz njegovih misli. Iako je Janko Polić Kamov imao posebnog dara za pisanje feljtona i novinskih članaka, njegova djela nisu se objavljivala. Ona djela koja su se i objavila nisu novčano pripomogla Kamovu. Potrebno je spomenuti i 1907. godinu, godinu u kojoj je Kamov objavio najveći broj radova. U toj godini objavio je trideset feljtona i putopisa, pisao je drugi dio *Isušene kaljuže*, *Samostanske drame* te četiri knjige. Osim feljtona, putopisa, eseja, novinskih članaka i raznih kratkih priča, Kamovljevo stvaralaštvo bilo je raznoliko. Najpoznatije njegovo djelo je roman *Isušena kaljuža*, a osim toga napisao je i drame (*Mamino srce*, *Tragedija mozgov*, *Na rođenoj grudi*, *Čovječanstvo*, *Iznakaženi*, *Kad slijepci progledaju*, *Samostanske drame*). *Sloboda* i *Žalost* su njegove najpoznatije pripovijetke, a njegove dvije najpoznatije zbirke pjesama nazivaju se *Ištupana hartija* i *Psovka*. Od kratkih priča ističu se: *Katastrofa*, *Brada*, *Odijelo*, *Sloboda*, *Bitanga*, *Historijat jednog članka* i brojne druge. Njegovo najbolje djelo definitivno je roman *Isušena kaljuža*. Taj roman nije utjecao na hrvatsku književnost onako kako je trebao jer je objavljen pola stoljeća nakon što je napisan (1956. godine). Kamov je ovaj roman podijelio u tri dijela kako bi postupno izrazio svoj intelektualni i duhovni razvoj. *Na dnu*, *U šir*, *U vis* nazivi su dijelova romana *Isušena kaljuža*. U

ovom romanu Kamov ulazi u dubinu misli glavnog lika nazvanog Arsen te nam pokušava prikazati važnost umjetnosti i psihologije. Ovaj roman zahvaća i odrednice apsurdna, anarhije te grotesknosti.

Janko Polić se sa pseudonimom Kamov pojavio početkom 20. stoljeća i stvorio izuzetno važne zbirke pjesama. Kamov je zbirku pjesama *Psovka* napisao izuzetno brzo. Pet noći je trebalo Kamovu kako bi napisao devet povećih pjesama. U toj zbirci može se uočiti Kamovljev revolt, njegov napad na sve postojeće. U njegovim pjesmama prikazuje se bitan stav ateista te pokušava prikazati okrutnu sliku Boga. Kamov u tim pjesmama negira i Crkvu i Boga. Početkom 20. stoljeća u hrvatskoj književnosti vladala je drugačija tematika i drugačiji način pisanja od onog kojeg je unio Janko Polić Kamov. Njegove pjesme težile su jednoj nesređenosti u sređenom svijetu, težile su kaosu. Za njega nisu postojala pravila, nisu bili bitni odgovarajući oblici, on je težio slobodi. Upravo je ta težnja za slobodom u njegovim pjesmama izazvala osjećaj kaosa i psovke. Kamovljevi stihovi nisu imali nikakva ograničenja, niti su poštovali nikakve zadane konvencije. Kamov je svojom zbirkom pjesama postao karakteristična individua 20. stoljeća, a njegova zbirka pjesama označila je i kakvo će biti njegovo stvaralaštvo, ali i njegov život.

2.2. KAMOVLJEV TEATAR

Kao što je poznato, Kamov je jedan dio svog života proveo na kazališnim daskama putujući s jednom kazališnom družinom. Njegove drame su kratke i jasne, iznose određene stavove i uz pomoć njih možemo dubinski upoznati i samog Kamova. Kamov tijekom svog života nije vidio i nije doživio da se njegove drame prikažu na kazališnim daskama, iako ih je neprestano nudio zagrebačkom kazalištu. Tadašnje društvo smatralo je kako njegove drame nisu bile prikladne za tadašnju javnost. Žalosno je što se u njegovim dramama zaista i ocrtao njegov život, a on je toliko htio da ga se prikaže ljudima. Da su se njegove drame prikazivale u njegovom vremenu možda bi bile i drugačije shvaćene te bi možda nešto više saznali i o samim tim dramama. Pišući svoje drame sam je i Kamov rastao zajedno s njima. Nakon poetskog izričaja, on je u svega šest godina napisao devet drama. Njegove prvotne drame prikazivale su i mladog Kamova. U njihovim se rečenicama dala osjetiti njegova mladost, buntovnost, psovka te određena doza kaotičnosti, a u njegove rane drame ubrajaju se *Tragedija mozgova* i *Na rođenoj grudi*. Nakon ranih drama posvetio se prozi te shvatio da mu pisanje proze više odgovara nego pisanje poezije što se moglo osjetiti i u njegovim kasnijim dramama. Najveći dramski uspjeh doživio je sa svojom posljednjom dramom *Mamino srce*. Kamov je često posjećivao kazališta te je od njih mnogo naučio. Iako je mnogo naučio, isto tako je i mnogo zamjerao tadašnjim kazališnim producentima. Kao i u svemu, tako je i u dramama posjedovao posebnu energiju s kojom privlači današnje čitatelje. Teme u njegovim drama su raznovrsne, no svaku od tih tema Kamov je detaljno razradio te psihološki razradio svoje likove. Detaljno je prikazivao profil ljudi, njihova razmišljanje, bilo kakve misli koje su bile u njihovim glavama. Prikazivao je kako misli određuju njihov život, a posebnu pozornost usmjeravao je na ponašanja žena. U njegovim dramama česta je obiteljska tematika, njegovi likovi su razrađeni te smo mi suočeni s brojnim konfuznim psihološkim stanjima. U njegovim dramama specifičnu ulogu imaju žene. Žene su prikazane baš kao i žene u prošlosti. One ne motiviraju radnju, one "padaju" u drugi plan, cijelo vrijeme se očekuje od muških likova da pokrenu radnju. One su prikazane u svim obiteljskim statusima. Kamov je u svim dramama prikazao ženske likove kao pasivne objekte, a po tome se razlikuje jedino drama *Iznakaženi* u kojem je ženski lik pod imenom Mara glavni pokretač dramske radnje. Iako je Kamov bio protivnik svega te iako je često izražavao svoju psovku, poštivao je dramsko načelo jedinstva mjesta,

vremena i radnje. U svim svojim drama to načelo je i ostvario osim u svojoj zadnjoj drami *Mamino srce*. U svojim dramama Kamov naglasak stavlja na dramatizirane ljudske psihe, a sve to saznajemo uz pomoć dobrih dijaloga. U njegova dramska djela bitno je napomenuti i njegovo djelo koje je nastalo uz pomoć njegovog brata Milutina Polića. Milutin Polić je cijeli svoj život bio vezan za glazbu. Svoje znanje o glazbi stekao je u Veneciji u školi učitelja Ermanna Wolf-Ferrarija¹. Jakov uz pomoć Milutina piše libreto koji je oblikovao u deset prizora, a naziva se *Kad slijepci progledaju*. Kamov je svoje stvaralaštvo završio sa svojom najboljom dramom, a o povezanosti s dramom može se uočiti u njegovom pismu poslanom prijatelju Miji Radoševiću 1910. godine: „...jer, moje je uvjerenje, da sam u drami našao svoje pravo mjesto i izlaz, pa da su mane mojih radnja – prednosti. Ja idem za tim da dramski izrazim našu duševnost i da budu svi faktori, zapleti, kulminacije i raspleti čisto psihološki: moje su drame tek psihološke slike i nejasnoća je tu važna radi realizma.“ (Gašparović 2005: 257).

---

¹ talijanski skladatelj i učitelj

2.3. KAMOV U PUNTU

Svaki književnik tijekom svog života pronašao je neko mjesto gdje je njegova inspiracija bila na vrhuncu. Svi u životu imamo neko mjesto, neku stvar ili čak određeni dio dana kada je naša koncentracija najveća. Punat, mjesto na otoku Krku možda je upravo to značilo Janku Poliću Kamovu. Iako je svoj mladi život proveo putujući, nit na jednom mjestu nije napisao toliko kvalitetna djela kao što je to bilo na Puntu. Punat je bilo mjesto na otoku Krku sa svega par tisuća stanovnika. U tadašnje vrijeme to mjesto nije privlačilo turiste te su ljudi tu dolazili prvenstveno zbog odmora te zbog bijega od gradskog života. Na Puntu je Janko boravio zajedno sa svojim bratom Vladimirom. Jedna od najznačajnijih osoba koje je upoznao u Puntu, a koja mu je možda i bila najveća inspiracija je Marija Orlić. Marija Orlić živjela je na Puntu sa svojim poznatim ocem Franom Orličem, a svoje vrijeme kratila je družeći se s Jankom Polićem Kamovom. Kamov o njihovom odnosu najviše piše u svojoj pripovijetki *Selo* koja je i nastala u Puntu 1908. godine:

„Ja sam joj prvi put polaskao, ali ta je laska više zbunila mene, no nju; jer, ako je laksa bila neumjesna za nju, onda sam bio još neumjesniji ja koji je izgovorih. Opazih odmah da s Marijom neću moći razgovarati, i ma koliko se mučio, predmeta za razgovor ne bih mogao naći... Ali Marija je imala jednu prednost: nije imala – zaručnika, stanovala je pokraj mene, i imala je oca u Americi...” (Urem 2006: 165)

Kao što je već spomenuto, Punat u to vrijeme nije bilo mjesto prepuno ljudi te ljudi tamo nisu posjećivali određene restorane, gostionice i slična mjesta. Punat je bilo mjesto koje je svojim krajolikom i svojim morskim zrakom oduševljavao svoje stanovnike. Nakon stalnih putovanja po Italiji to malo mjesto je Kamovu pružilo određeno smirenje. Na njegovo već izmučeno tijelo blaga morska klima djelovala je smirujuće i pružala mu spokoj koji mu je trebao pri pisanju. U Puntu je stvorio neka svoja najznačajnija djela, a neka od njih su: *drama Mamino srce*, *drama Lakrdija naše dobi* te *drama Žene, žene...*, pripovijetka *Selo*, novele: *Bitanga*, *Skepsa*, pripovijest *Šmrčanska trilogija*.... Danas, na otoku Krku, u mjestu Punat na adresi Stara Klanca 1 postoji spomenik koji je podignut upravo u čast Janku Poliću Kamovu i brojnim djelima koja su nastala na tom mjestu:

„U ovoj kući je u razdoblju od 1908. do 1910. godine boravio i napisao nekoliko vrhunskih djela moderne književnosti Janko Polić Kamov, hrvatski književnik, Rijeka 1886. – Barcelona 1910. Ploču podiže Općina Punat na Andrinju 2006. (Urem 2006: 258).

3. MAMINO SRCE

Kako je već više puta naznačeno u ovom završnom radu tragedija *Mamino srce* smatra se najboljom Kamovljevom dramom. Također, to je i posljednje djelo koje je napisao taj mladi hrvatski književnik. Ova drama nastala je dok je Janko Polić Kamov bio na moru, a u njoj je preslikao svoj nesretni život kroz par likova. Drama je napisana u prvoj polovici mjeseca ožujka 1910. godine. Upravo te godine preminuo je Kamov. Za razliku od ostalih drama, *Mamino srce* sastoji se od pet činova. Na samom početku upoznajemo se s glavnim likovima ove drame. Stup ove obitelji čine roditelji Andro i Linda Bošković te tri sina Dušan, Romano i Bruno, kći Oglja i pokojna kći Mila. Osim obitelji Bošković, upoznati smo i sa sluškinjom Johanom te Milinim bivšim zaručnikom Ivom Bujićem. Spomenuto je i kako Janko Polić Kamov poštiva jedinstvo mjesta, vremena i radnje, ali to jedinstvo on ne primjenjuje i ovoj drami. Radnja je smještena u interijer građanskog doba, iako se soba gdje se odvije radnja premješta. „Na jednom zidu veliki divan; velika zidna ura, dvije kolone od sadre i vaze s umjetnim cvijećem. Dvije velike slike na zidu: „Ranjeni Crnogorac“ i jedan vele stari portre. Više fotografija, Jedna bezvrijedna originalna uljena slika. Dvije biblioteke. U sredini veliki, rastvoreni stol. Zemljana peć.“ (Kamov 2000: 160). Jedinstvo vremena nije toliko napušteno koliko je napušteno dramsko jedinstvo mjesta. Ova drama obuhvaća život obitelji Bošković u rasponu od pet godina, a posljednja tri zbivanja događaju se godinu dana nakon prva dva. Ova drama obilježena je specifičnim pomacima koji ju čini drugačijom od ostalih Kamovljevih drama te ona predstavlja modernu dramu koja je posljednji Kamovljev jecaj. U ovoj drami Kamov nije opisao detaljno svakog lika niti je davao opise njihovih života u prošlosti. On je to učinio uz pomoć dijaloga te na samom početku drame između dijaloga muža i žene saznajemo veliki broj informacija o obitelji Bošković. Prevladava sumorna atmosfera te se cijelo vrijeme proteže motiv smrti, a saznaje se kako situacija u obitelji nit nije bila uvijek idilična:

„*Linda*: Ne prekoravaj ove tu. Ne spočitavaj njima. Ništa nisu uživali u svome životu. Eno ti jedinice. Prolazi svoju mladost kao u samostanu, jer s ponešenim odijelma jedna kći Boškovićeve ne ide ni na šetalište.

Andro: A šta mogu ja? Vele tržac je Bošković davao djeci sve što je žena htjela. Najnovija i najskuplja odijela, jer jeftino nije nikada bilo novo za vašu mamu.

Dvopreg, plesove, konje, sportove – sve što je vaša mama htjela u vaše ime...“ (Kamov 2000: 162).

Financijska situacija u ovoj obitelji slična je financijskom stanju obitelji Ante Polića i Gemme Gerbaz. Nekoć bogata obitelj spada na teško preživljavanje na koje nije navikla što uzrokuje još veći broj razmirica u kući. Kao što je već spomenuto, takva situacija dogodila se i u obitelji Polić nakon poduzetničkog sloma. Financijski problemi uzrokovali su samo prepirke dok je bolest u obitelji predstavljala glavni problem i glavni uzrok svih nedaća. U prvom činu drame na samom početku upoznati smo sa mladim gubitkom života njihove kćerke: „Ta Bujić je bio zaručnik pokojne Mile još onda, kad je „Villa Linda“ pisalo na vratima naše propale kuće. Onda je on dolazio i bez poziva.“ (Kamov 2000: 161). Nažalost, smrt se proteže do samog kraja drame i u obitelji se povećava broj umrlih. Ova drama prikazuje veliku tamu, tjeskobu, očaj i duboke jecaje zbog preranog gubitka svoje obitelji. Janko Polić Kamov u svom mladom životu izgubio je starije sestre Marinku i Milku, a to prikazuje i u ovom djelu s Milom i Olgom. Bitno za napomenuti je da u ovom djelu Dušan predstavlja Kamovljev alterego. Smrt je konstantno prisutna u ovom djelu, ako ne u njihovim dijalozima, onda se ona osjeća u zraku. Likovi su zbog nje napeti, a ona stvara veliku dozu tuge te konstantnog preispitivanja prošlosti te misli o tome kako je nekad bilo lijepo: „Olga me je onda nosila preko ramena i ja sam se držao njezinih kosa. A oko nas je mirisalo smilje, pokošena trava i salvija. A kroz krošnju kestena smiješilo se je more, jer se modra boja jedina smiješi.. (Kamov 2000: 188). Često se prikazuje prošlost što zapravo u nama čitateljima izaziva suosjećanje. Smrt je u obitelji Bošković prvo zahvatila mladu kći Milu koja je umrla zbog bolesti. Ubrzo nakon nje saznaje se i za bolest mlađe sestre Olge te bolest oca koji boluje od raka čeljusti. Bolest i smrt ne daju mira ovoj obitelji pa se zbog toga drama čini morbidnom tijekom čitanja. Dušan, Kamovljev alterego svemu tome pristupa smirenije nego ostali članovi obitelji što se može povezati s i njegovom bliskom smrću kako i u drami tako i u stvarnom životu:

„Pa me maziš da nitko ne sazna, da Bruno ne vidi. Svaki je dan za mene poseban tanjur šunke, posebna čaša cipra i dvije specijalne cigarete. Hvala, mama, ali to, ni to mene neće izliječiti. (Tužno): Ja ću umrijeti, mama.“ (Kamov 2000: 189). Ovu dramu ne pokreću neka određena zbivanja niti se događaju neki posebni događaji koji bi uzrokovali svađu, no do samog kraja drame osjeća se unutarnja napetost i prisutnost teške atmosfere koja ostavlja dubok trag suosjećanja. Razlog tome je

saznanje da je Janko Polić Kamov ovo zapravo sve i prošao te da je upravo ovo djelo njegovo posljednje što možemo saznati o tome koliko je njemu značila njegova obitelji te koliko je propatio zbog toga.

Smrt i tjeskobna atmosfera uzokovale su još veće razmirice između članova obitelji. Na početku drame upoznati smo s napetim odnosom između zaručnika, tijekom drame saznajemo kakva je Linda kao majka te koliko joj toga Andro u tom odgoju zamjera. Napeti su i odnosi između braće pa i zbog financijskih problema dolazi do velikih razmjera. Također, veliku krivicu u tome posjeduje i njihova majka. Ona je naviknuta da svojoj djeci pruža sve, a njezini sinovi nisu naviknuti da toga više nema. Linda kao svaka druga majka željela je sve najbolje za svoju djecu, dok je otac Andro imao jednu dozu distanciranosti od njih te u tome nije shvaćao svoju ženu. Svađa i napetosti između majke i oca osjetila su i sama djeca te su se počela stvarati strane između djece i roditelja. U ovoj drami saznajemo kako je Dušan bio najviše povezan s ocem te da je tijekom njegove bolesti on najviše bio uz njega te mu pomogao.

„A on? Pedeset je godina radio kao mrac; kad su svi pred njim skidali šešir, uvlačio se u svoj dvorac kao puž. Kad je sve bilo propalo, nije se ufao zakucati ni na naša srca da mu ne kažemo: natrag! A kad je stenjao u svome krevetu i nije mogao izustiti ni jedne riječi, pa ni za svoju djecu, ja sam se počeo diviti njegovu duhu i žaliti njegovu skromnost. Jer mi ga nismo bili dostojni.“ (Kamov, 2000: 191).

Milina smrt ostavila je dubok trag na sve i njihovi životi počeli su se mijenjati iz temelja. Idilična građanska obitelj počinje doživljati svoj raspad, a Kamov nam je taj raspad pokušao prikazati na što precizniji način. Kao što je već spomenuto, nakon Miline smrti tenzije između Linde i Andre su porasle, a nedugo nakon toga umire i Andro od raka. Dušan se povukao u sebe te je predosjećao svoju skoro smrt. Većinu vremena provodio je u kući, prisjećajući se na prošla vremena. Bitna osoba u njihovim životima je i Ivo Bujić. Ivo Bujić bivši je zaručnik Mile, a nakon njezine smrti zavodi i njezinu sestru Olgu. Bujić je prisutan i u petom činu kada se događa smrt majke Linde te njezinim sinovima upućuje rečenicu: „*Krvnici svoga srca.*“

3.1. MAJKA U MAMINOM SRCU

U prvom i drugom dijelu se ne pojavljuje jednak broj likova. Neki su likovi prisutni u prvom dijelu, dok se o njima u drugom dijelu govori kao o pokojnima. Jedna osoba cijelo vrijeme povezuje i prvi i drugi dio, a ta osoba je majka Linda. Ona je glavni lik i njezin karakter je toliko bitan da je ona postala simbolom ovog djela koji je doveden do samog naslova. Kamov ne spominje fizički izgled majke Linde niti nas upućuje na to kakva bi ona mogla biti i o kakvom se fizičkom obrisu radi. Iako nemamo pojmove njezinog fizičkog izgleda, može se zaključiti o kakvom se tipu osobe radi. Linda je majka petero djece od kojih je njezina starija kći pokojna. Ona je primjer života mnogih žena koje su živjele u tadašnje vrijeme. Nije bila obrazovana te nije imala vlastitu financijsku samostalnost već je ovisila o svom mužu Andri. U prošlosti je ta obitelj idilično poslovala te s financijskim slomom mijenja i sama Linda. Njezin muž Andro htio je da njegovi sinovi steknu neko obrazovanje te zarađuju pošten novac. Često bi oko toga izbijale razne nesuglasice, a Linda bi uvijek stala na stranu svoje djece. Njezina milost prema njima prevladala je bilo kakvu dozu razuma. Iako je Andro dobro poslovaio te svojoj obitelji pružao sve što je mogao, Linda mu je ipak zamjerala određene stvari. „A molim te, oni su mnogo imali, zaista. Dušan nosi hlače koje je nosio Romano, a prije njega Bruno. Sve je na Olgi od pokojne Mile. I čarape. Pitaj je samo što je htjela, a što imala. Ni na plesove je nisi poveo.“ (Frangeš (ur.) 1968: 158). Njezina djeca su njezinu milost iskorištavali. U mnogim situacijama dogodilo se kako bi Linda ulazila u svađe sa svojim mužem upravo zbog svoje djece. Zbog prevelike ljubavi prema svojoj djeci ona nije mogla otvoriti vlastiti oči. Ponekad tome treba stati na kraj i zapitati se: „Može li prevelika ljubav naškoditi?“ Naravno da može...Ona je svega previše davala svojoj djeci te je svoj život prepustila u njihove ruke. Postoje brojni primjeri u djelu gdje njezini sinovi traže novce za cigarete ili neko alkoholno piće. Ona ne pristaje na to jer želi zadržati svoju riječi, ali uvijek na kraju krajeva popusti. „*Linda (stišće novac kao dijete igračku): Srce bih ti dala. Boli me kad tako moliš.*“ (Frangeš (ur.)1968: 166).

Njezin muž je bio daleko drugačiji karakter od nje. S njim je vladao razum, a s njom su vladale emocije. On je znao razmišljati i znao je što njegova djeca od njega hoće. Upravo iz takvih razloga, on je i zapao u velike dugove. Njegova obitelj u tim trenucima nije bila uz njega, a pogotovo ne Linda koja je samo tražila sve više razloga kako bi započela svađu. Njezina prevelika ljubav prema djeci razlog je zbog kojeg je

ispaštao njihov brak, a tog svega su i jedan i drugi roditelj bili svjesni.

„(...) A ona sluša svoju mater više od srca. A njezina mati ljubi interes više od svoje kćeri. A taj jedini muškarac ljubi nju više od svega. (Šaljivo i žalosno): Ljubio sam te, znaš, više negoli ti mene. I to je moja nesreća.“ (Frangeš (ur.)1968: 188). Njezina najveća greška je bila što nije znala racionalno razmišljati, nije se znala postaviti te pravilno odlučiti koji su njezini postupci dobri za njezinu djecu, a koji nisu. Ona je zbog sinova imovinski uništavala obitelj, odnose s ostalim članovima, a oni joj nit na jedan način to nisu vratila. Osim sinova, ona uništava i svoje kćerke. Njezina mlađa kći Olga umrla je zbog iste bolesti kao i njezina starija kći Mila. Jedan od razloga je upravo i njezino roditeljstvo. Dok je Mila bila bolesna, dok je teško disala te dok je iskašljavala krv, Linda nije branila Olgi da spava kod nje, nije ju upozorila kakve smo posljedice mogu proizići iz toga. Takvo ponašanje dovelo je do toga da se Olga zarazi istom bolešću kao i Mila te da završi na isti način kao i Mila. I jedna i druga kćer imale su priliku za svoje izlječenje. Jedino su se razlikovali u gradovima u kojima bi ozdravile. Mila je dobila priliku da svoju bolest izliječi u Egiptu, dok je Olga dobila priliku da svoju bolest izliječi u Dubrovniku. Razlog što Olga nije otišla na liječenje tiče se same osobnosti Linde kao majke. Imala je priliku oživjeti jednu kći, ali to nije učinila zbog svoje savjesti.

„(...) Jer da je Olga ostala živa, moja bi duša svisla (u velikoj brbljavosti i naivnosti.) Kako da Olga pođe u Dubrovnik kad Mila nije pošla u Egipat. A bile su dvije sestre, dvije zaručnice, kao blizanci slične. I jednako su gledale ruke i plahte, bijele, tako bijele, kao da nešto traže i ne razaznavaju što je bjelje... Kako bi Olga pozdravila proljeće i vjenčani prsten kad Mila nije? Mene bi zaboljela savjest. Kako da Olga zagleda jug i zdravlje kad Mila nije? Mene bi zapekla savjest. Kako da jedna živi kad ju druga vuče za noge u snu? Meni bi puklo srce. Da je bratova žrtva spasila sestru gdje nije očeva kćerku, ko si se sušio od grizodušja? Nije li bolje tako? Nije li moja tuga – sreća? Moja bol – spokojstvo.“ (Frangeš (ur.) 1967: 201).

U ovom citatu može se uočiti kako Linda svjesno odustaje od kćerkinog liječenja. Njezina pretjerana ljubav dovela ju je i do same bolesti. Njezina bolest mogla se zaustaviti tako da se Olga na vrijeme odmaknula od Mile, da su roditelji na vrijeme reagirali te da Lindina ljubav nije dopuštala sve što je dopustila. Njezina velika greška bila je što ona svoje kćerke nije gledala individualno, gledala ih je kao jedno te nije dopuštala da jedna kći proživi išta više nego druga. Ljubav majke prema djeci nešto je neprocjenjiva, njezina snaga se ne može izmjeriti, ističe se po svojoj

bezuovjetnosti, ali u slučaju obitelji Bošković majčina ljubav pridonijela je više štete nego što je pomogla.

U jednom trenutku ove drame Andro izgovora kako je Lindino materinstvo zapravo bolesno materinstvo. Ona konstantno živi samo za sreću svoje djece, ponekad ih niti ne doživljava kao odrasla vlastita bića koja mogu samostalno odlučivati i donositi odluke za sebe. Lom njezina srca i totalni pad događa se u petom činu kada Linda shvaća da ona svojom ljubavlju i konstantnom brigom ne može zaštititi svoju djecu te da ponajviše o tome odlučuje sudbina. U ovom djelu većina bitnih događanja događa se na Badnjak kada je umro i otac Andro. Nakon toga Badnjaci više nisu isti. Likove prožima sjeta, tjeskoba i nostalgija za starim vremena. Takva situacija događa se i u petom činu ove drame. Dušan, Romano i Bruno svojoj majci govore po prvi put sve u lice, govore joj o viđenju situacije i cijelog njihovog života iz njihove perspektive. Iako se i njihovih dijaloga da shvatiti kolika je njihova ljubav prema majci, oni se odlučili da takvom njezinom pristupu mora doći kraj. Oni od svoje majke žele malo stroži stav, upućuju ju na to koliko je loših stvari ona napravila zbog svoje milostinje. Nije htjela biti prestroga, nije htjela pasti u očima svoje djece, zbog njih se svađala sa svojim mužem, a upravo su njezini postupci donijeli pogoršenje situacije. Situacija u petom činu razvija se pod utjecajem alkohola. Sinovi u velikoj mjeri konzumiraju alkohol te u njemu traže spas. Moguće je da u njemu traže utjehe nakon brojnih nedaća koje su ih snašle, ali njihova majka smatra da je i alkoholizam nasljeđen od djeda. „Hm - Djed je isprika za alkohol. Djed je i dozvola za toćenje žestokih pića. To je. Oni su izmislili takvoga djeda. Tražili su ga u knjigama, našli u romanima za opravdanje.“ (Frangeš (ur.) 1968: 205).

Kao što je već spomenuto, njezina djeca u petom činu zamjeraju joj sve ono što su prešućivali tijekom cijelog života. U prepirci između sinova i majke dolazi do emocionalne eksplozije te majka doživljava srčani udar. „Linda: Ma šta je – (Smiješi se sitno i polazi prema sobi): No ajde. Leći ćemo sada i snivati. Ajde; ajde! Aj – (Glas joj se izgubi i ona za njim). (Frangeš (ur.) 1968: 210). Nakon majčine smrti u petom činu, možemo saznati i koliko su sinovi propali. Romano je u jednom trenutku svog života založio i Olgin prsten samo kako bi sebi mogao osigurati bocu alkoholnog bića. Njezina prevelika ljubav i bolesno materinstvo ju je uništilo. Nije odredila određene granice u odgoju svoje djece, a sve ostalo je njima štetilo. Iako je tragično završila, ljubav između majke i sinova nikad nije bila dovedena u pitanje.

4. UTVRĐIVANJE AVANGARDNIH ELEMENATA U DRAMI

Naslov ove drame nije povezan sa sadržajem koji je Kamov napisao. Naslov "Mamino srce" asocira na ljubav majke prema svojoj djeci, pozitivan stav o tome, ali ne dolazi do poklapanja sa sadržajem. Čitajući sam početak ove drame čitatelj može osjetiti atmosferu koja se stvara u samom djelu, a onda se širi i na samog čitatelja. Za avangardu, pravac od 1910. do 1930. godine karakteristična je pesimistično izražavanje koje je prisutno i u ovoj drami. Tijekom cijele drame, od samog početka pa do samog kraja prožima se **mračan i jeziv** izraz kojim Kamov pokušava približiti situaciju u obitelji Bošković. Poznato nam je na samom početku kako je obitelj Bošković izgubila jednog člana u svojoj obitelji, izgubila je stariju sestru Milu. Njezina smrt promijenila je odnose u obitelji, ostavila veliku tugu i prazninu u svakom pojedinom članu. Njezina smrt osjeća se tijekom cijele drame, likovi u drami često ju spominju i često se sjećaju Mile i zajedničkih trenutaka s njom. Njezina smrt pridonosi jezivom izrazom kojim se Kamov izražava, a čitatelj je pomalo zarobljen u strahu koji je opkolio obitelj. Osim njezine smrti, motiv bolesti prisutan je u svakodnevnim dijalozima. Saznaje se kako je Mila živjela prije svoje bolesti i koji su bili simptomi njezine bolesti. Osim njezine bolesti, upoznati smo i s tim kako otac Andro već dugo vremena boluje od raka čeljusti. Svjesno ili nesvjesno Kamov je oko ove drame stavio okove tuge, praznine te svakodnevnog iščekivanja nove bolesti. Poznato je i kako mlađa sestra Olga oboli od iste bolesti od koje je umrla i starije sestra Mila, a jeziviji trenutak u drami je povratak starije sestre po mlađu sestru.

„Olga: Zašto me ostavljaju samu. Zašto dopuštaju da me Mila vuče za noge...

Dušan: To si ti snivala. Pođi u krevet. Ja ću sjesti uz tebe.

Olga (s istom čežnjom): Ti – ti.

Dušan: Saberi se. Čitat ću ti arapske priče kao ti meni kad sam bolovao. Tako ćeš slatko zaspati. (Nestrpljivo gleda u vrata): Zašto ne dolaze! Zašto ne dolaze? (Odšeta).

Olga (sanjivo): ... i puštaju da me Mila vuče za noge.“ (Frangeš (ur.) 1968: 160).

Zbog navedenih primjera, ali i brojnih drugih situacija kroz cijelo djelo se prožima **depresivna atmosfera**. Kao što je već spomenuto, u ovom djelu ne postoje određeni problemi oko kojih se obitelj svađa. Ne spominju se situacije poput preljuba, problema među braćom i sličnih stvari kojima se može pronaći rješenje. U ovoj drami problemi su svuda oko njih, a tiču se bolesti za koju se smatra da je genetski

uvjetovana. Takvo razmišljanje prožima dramu depresijom, prazninom, tugom i tjeskobom. Koliko god se trudili, oni ne mogu pronaći rješenje za svoje probleme.

Uvjetovanost genetskim kodom: „Kao da ne znam. Iza Mile, Olge i oca, dolazim ja na red. To je zakon hereditacije. Djed po majci umro od srčane kapi i alkohola; djeca po njegovoj kćeri pomrijet će od tuberkuloze i skrofule: zakonu se valja pokoriti.“ (Frangeš (ur.) 1968: 192). Poznata je izreka kako naše misle određuju naš život. Dušanove misli stalno su naglašavale njegovu skorbu smrt, što se na kraju krajeva i događa. Možda se rješenje problema skrivalo samo u promjeni njegovih misli i gledanja na život koji ga čeka u budućnosti.

Također, u djelu se susrećemo i s konstantnim **svađanjem**. U ovom radu već se više puta spomenulo kako Linda Andri zamjera sve njegove postupke. Drama započinje s njihovim svađanjem te veliki dio drame ukazuje samo na svađe iz kojih možemo doznati mnogo toga o obitelji Bošković. U njihovim svađama često se zamjeraju stvari iz prošlosti, ali se na njih i gleda s velikom sjetom i nostalgijom. Pred kraj drame, Linda počinje osjećati nesigurnost u svoje postupke te njezini dotadašnji stavovi postaju labilniji. Baš kao što je i Kamov bio pjesnik psovke, tako i Linda i Andro koriste **“psovke“** kako bi izrazili veliku unutrašnju tugu. Njihov strah od samoće i strah od gubitka voljenih skrivaju se pod maskama. Oni svoju unutrašnju bol ne prikazuju na način iskrenosti koji bi im olakšao život te pružio utjehu. Oni tu unutarnju bol iskazuju psovkama i međusobnim prepirkama.

„Vraćamo se natrag. Kao da sam ja uživao u tvojim dugovima. Ponosio se da! I onda zar kad sam u najvećoj bijedi uzimao kočiju da dođem neopažen do kuće, da me na cesti, pred svijetom, ne salete vjerovnici, mesari, pekari i postolari (...) Svi ste mi držali nož pred srcem, a ja sam morao igrati hladnokrvnog Engleza i dolazio kući kao krivac, kao zločinac tražeći, znaš što...znaš što. Ni cigare ni novine ni crne kave. Samo jedan pogled, jedan podsmijeh svoje bolesne kćeri koja je mislila da sam joj ja pojeo miraz(...)“ (Frangeš (ur.) 1968: 187).

Bitan element avangarde koji se spominje i u ovom djelu je i element **groteske**. Najveći element groteske pronalazi se u primjeru kada bi Olga trebali poći liječenje. U Lindinoj glavi prisutne su svakakve misli i pitanje na koje ona ne zna odgovoriti. Je li ispravno poslati mlađu kći na liječenje, dok drugu nije? Hoće li moći preživjeti smrt još jedne kćerke? Što ako preživi? Hoće li moći živjeti sa spoznajom da je i starija kći mogla dočekati svoju budućnost? Linda se nalazila na jednom raskrižju u koje se dovela sama. Linda, kao majka, nije mogla prestatu udovoljavati svojoj djeci. Ona je

udovoljava svim njihovim hirovima, često su to bile banalne stvari, a često su djeca iz toga mogli puno toga naučiti. Dok je Mila bila bolesna, Olga je često htjela spavati kod nje. Linda joj je popuštala te se na kraju krajeva Ogle i razbolila. Linda je svjesna što je napravila te svjesno odustaje od Olgina liječenja. „Za bolesti spavala kraj nje. Jela njezine ostatke da je uvjerim da nije jektika. Slijedila sam majčin savjet. Ta nitko nije vjerovao da u našoj familiji može biti zaražen. Majka je to vazda nijekala i ja sam naslijedila Miline haljine, ljubav i bolest.“ (Frangeš (ur.) 1968: 172). Takva situacija u ovoj drami postaje groteskom te tada kulminira dramska radnja.

Bitan avangardni element u ovoj drami je i **erotizam**. Erotizam se pojavljuje u dvije scene. Prva scena erotizma događa se između Ogle i Bujića, dok se druga scena erotizma događa između najmlađeg sina Dušana i njihove sluškinje Johane. Prva scena erotizma ne događa se tjelesno te između Ogle i Bujića nije prisutan fizički kontakt kao što se događa između Dušana i Johane. Bujić je bivši zaručnik pokojne Mile koji nakon njezine smrti pokušava uspostaviti isti kontakt s njezinom mlađom sestrom. Olga ga odbija ponajviše zbog sestre, ali i same obitelji. Lik njezine sestre prati ju cijelo vrijeme te Olga zbog toga ne može voditi normalan život. U njihovoj sceni erotizma ne postoji tjelesno. Olga ga konstantno odbija zbog njezine sestre, čak spominje kako u svim životnim situacijama postaje kao Mila pa tako i na ljubavnom polju. Druga scena erotizma događa se između Dušana i sluškinje Johane. Ova scena erotizma je zanimljiva jer se događa brzo, a na kraju toj sceni prisustvuje i njegova bolesna sestra Olga. Njeza to cijelo prati te mu ta scena uzrokuje veliku griznju savjesti. To njegovo grizodušje na trenutku djeluje apsurdno.

Poznato je kako je Janko Polić Kamov pred kraj života živio u Barceloni gdje su se odvijali počeci mnogih avangardnih pravaca. Iako je Kamov stvarao prije početka avangarde, njegovo stvaralaštvo sigurno bi se znatno promijenilo da nije preminuo mlad. Dok je boravio u Barceloni kretao se u društvu koje je kasnije ostvarilo svjetske poznate rezultate. Kretao se u društvu slikara Richarda Urgella, Joana Miroa, Pabla Picassa, Antonia Gaudia, Francisa Picabia i brojnih drugih. Da je poživio duže, zasigurno bi cijeli svijet saznao za Janka Polića Kamova i njegovo stvaralaštvo.

5. Zaključak

Proučavajući Janka Polića Kamova i njegovo stvaralaštvo približila sam se samom Kamovu i njegovoj obitelji. Otkrivši poneki detalj o njegovom životu neprestano sam težila da što više saznam o njemu te razlozima njegova stvaralaštva. Suosjećala sam s njim i pokušavala shvatiti razloge zašto je Kamov iznio svoj život u svojim djelima. Nakon proučene literature i pročitanih djela bilo je lako za shvatiti zašto se Kamov izdvajao u cijelom tadašnjem književnom razdoblju. Njegova različitost odvajala ga je od ostalih te je to bio jedan od razloga zašto nije bio kompletno prihvaćen u tadašnjem društvu. Njegova poezija prikazuje okrutnost, psovku, slobodu te kritiziranje svega tadašnjega. Njegove drame ostavljaju veliki utjecaj na čitatelje te iznose tragedije Kamovljeva života. Za razliku od drugih, njegovo stvaralaštvo nije bilo staloženo te je neprestano odjekivalo neobuzdanošću. Kao što se isticao i razlikovao u poeziji, razlikovao se i u svojim proznim djelima. U proznim djelima raspravlja o temeljnim ljudskim pitanjima te potiče čitatelje na razmišljanje. Iako je njegov životni vijek bio kratak, Janko Polić Kamov ostavio je bitan trag u hrvatskoj književnosti. Na kraju ovog rada poručila bih svima kao i Rijeka u prošlom stoljeću: ČITAJTE KAMOVA.

SAŽETAK

U radu je predstavljen život Janka Polića Kamova, istraživani su detalji o njemu i njegovoj obitelji. Svi ti detalji uvelike pomažu kako bi shvatili njegova djela. Analizirano je i njegovo stvaralaštvo, a posebna pažnja usmjerena je na njegovo dramsko stvaralaštvo te dramu *Mamino srce*. Interpretirana je sama drama te su utvrđeni avangardni elementi koji ju čine specifičnom.

KLJUČNE RIJEČI

Janko Polić Kamov, Mamino srce, avangardni elementi

6. POPIS LITERATURE

1. Brida, Marija, *Misaonost Janka Polića Kamova*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1993.
2. Gašparović, Darko, *Kamov*, Adamić, Rijeka, 2005.
3. Gašparović, Darko, *Kamov, apsurd, anarhija, groteska*, Cekade, Zagreb, 1988.
4. Kamov, Polić, Janko, *Drame*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 2000.
5. Sabljak, Tomislav, *Teatar Janka Polića Kamova*, Mala knjižnica Matice hrvatske, Zagreb, 1995.
6. Slabinac, Gordana, *Hrvatska književna avangarda*, August Cesarec, Zagreb, 1988.
7. Urem, Mladen, *Janko Polić Kamov, Dora Maar i hrvatska avangarda*, Rival, Rijeka, 2006.
8. Urem, Mladen; Zagorac, Milan, *Janko Polić Kamov & njegovo i naše doba*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 2010.
9. Urednički odbor, *Pet stoljeća hrvatske književnosti – Janko Polić Kamov*, Vladimir Čerina, ur. Ivo Frangeš, Zagreb, 1968.